

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Дронов Владислав Юрійович.

Бойко Альона Сергіївна

здобувачка 1-го курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ БІЖЕНЦІВ ТА МІГРАНТІВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Дослідження теми міжнародно-правового захисту біженців та мігрантів є надзвичайно актуальною, особливо в умовах сучасних глобальних викликів, спричинених військовими протистояннями у різних регіонах світу. Конфлікти, які виникають у різних регіонах, таких як Сирія, Україна, Афганістан, призводять до масових переселень людей, що змушені шукати притулку в інших країнах [1]. В умовах війни права цих людей часто порушуються, що вимагає чіткого регулювання на міжнародному рівні.

Міжнародно-правовий захист біженців базується на ключових правових інструментах. Основою цього захисту є такі важливі документи, як Конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол 1967 року, що закріплюють основні права біженців і визначають їхній правовий статус на міжнародному рівні. Важливість цих документів важко переоцінити, оскільки вони регулюють надання захисту особам, які тікають від переслідувань і збройних конфліктів, зобов'язуючи держави надавати їм притулок та доступ до базових прав і послуг [2, с. 1].

Проте в умовах сучасних збройних конфліктів ці інструменти потребують адаптації до нових викликів, таких як масові переміщення населення та нові форми воєнних дій, зокрема гібридні війни. Біженці часто стають жертвами воєнних злочинів, включаючи напади на цивільне населення та насильницькі

переміщення. Сучасні конфлікти вимагають вдосконалення існуючих механізмів міжнародного захисту біженців та мігрантів, включаючи розширення кола осіб, що підпадають під дію цих міжнародно-правових актів. Відповідно, міжнародне співтовариство повинно посилити зусилля з впровадження механізмів відповідальності за такі порушення, наприклад, через Міжнародний кримінальний суд або інші міжнародні трибунали [3].

Значну роль у захисті біженців та мігрантів відіграє також міжнародне гуманітарне право. Воно встановлює норми, що регулюють захист цивільних осіб під час збройних конфліктів, зокрема положення Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів 1977 року, які захищають осіб, що опинилися на території, де ведуться бойові дії [4], Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років про закони і звичаї сухопутної війни, про відкриття воєнних дій, про права й обов'язки нейтральних держав і осіб у разі сухопутної і морської війни, Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954р. Основні їх ідеї розвиваються в рамках ООН та інших організацій. Так, 1980 року прийнято Конвенцію про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, Конвенцію про заборону розроблення, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення 1993 року [5, с. 87].

Також значну роль у захисті прав біженців під час конфліктів відіграють регіональні системи, такі як Європейська Конвенція з прав людини та діяльність Європейського суду з прав людини. Рішення цього суду встановлюють важливі прецеденти щодо захисту біженців від вислання до країн, де їм загрожує небезпека.

Однак проблеми захисту навіть сьогодні доповнюються проблемами визначення статусу біженців та мігрантів. У міжнародному праві наявні чіткі визначення понять «біженець» та «мігрант», зокрема в Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколі 1967 року зазначено, що Біженець – це особа, яка має «обґрунтовані підстави для страху переслідування» через расу, релігію, національність, належність до певної соціальної групи або політичні переконання

і не може або не бажає користуватися захистом своєї країни [2, с. 2]. Мігранти ж зазвичай шукають кращих економічних можливостей і не завжди потрапляють під ту ж категорію захисту.

Проте під час збройних конфліктів різниця між цими категоріями часто стає розмитою. Багато осіб переміщуються з причин, які можуть не вписуватися у вузькі юридичні рамки цих документів. Це створює правову невизначеність щодо їхнього захисту.

Міжнародне право містить чіткі положення щодо біженців, однак стосовно мігрантів таких конкретних норм немає. Міграційні потоки, спричинені конфліктами, часто змішуються з іншими формами міграції, що ускладнює правове регулювання їхнього статусу. Проблема стає ще гострішою через політичні міркування, коли країни прийому не бажають визнавати великий наплив осіб як біженців через потенційні соціально-економічні наслідки.

За даними дослідження УВКБ ООН, багато країн не дотримуються міжнародних стандартів у забезпеченні прав біженців та мігрантів, особливо в контексті масових переселень, спричинених війною. Це ґрунтується на ряді серйозних проблем.

По-перше, існує таке явище як міграційні кризи, які виникають унаслідок військових конфліктів. Вони є складними викликами як для міжнародного права, так і для держав, залучених до цих процесів. Відповідальність держав у сфері захисту біженців та мігрантів під час таких криз є однією з ключових проблем, що вимагають глобальної солідарності та ефективної співпраці на всіх рівнях.

В умовах військових конфліктів питання захисту біженців часто вимагає термінових дій на глобальному рівні. Міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Союз, намагаються розробляти колективні рішення для розподілу відповідальності між державами. Проте в багатьох випадках це призводить до конфліктів між державами щодо того, хто повинен брати на себе більшу частку цього тягаря.

Питання міграційних криз та захисту біженців є актуальним і для України. Воєнні дії на Донбасі та анексія Криму призвели до того, що понад мільйон

українців стали внутрішньо переміщеними особами, тоді як багато інших шукали притулок за кордоном. Український уряд змушений був розробляти національні механізми підтримки внутрішньо переміщених осіб, хоча міжнародні організації, такі як УВКБ ООН, також відігравали важливу роль у забезпеченні гуманітарної допомоги.

З іншого боку, Україна також стала транзитною країною для багатьох мігрантів, що ускладнює її становище в контексті регіональних міграційних процесів.

По-друге, одним із найважливіших питань, з якими стикаються країни, що приймають біженців, є економічний тягар. Прийняття великої кількості людей, особливо під час кризової ситуації, створює додаткове навантаження на державні ресурси. Наприклад, країни Близького Сходу, такі як Йорданія, яка прийняла понад 1 мільйон біженців із Сирії, витрачають значні кошти на підтримку біженців, що призводить до бюджетного дефіциту та інфляції.

Висвітлення теми захисту біженців під час збройних конфліктів має особливе значення і для України, яка з 2014 року зіткнулася з внутрішньо переміщеними особами через російську агресію на сході країни та в Криму. Українське законодавство, зокрема Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», передбачає правовий механізм захисту таких осіб, проте практична реалізація залишається викликом через відсутність достатніх ресурсів і нерозвиненість інфраструктури [6, с. 1].

Українські дослідники, такі як Селіхов Д. А., зазначають, що важливою умовою ефективної реалізації прав внутрішньо переміщених осіб є постійне вдосконалення законодавчої бази та її адаптація до змінних умов і потреб внутрішньо переміщених осіб [7, с. 105]. Для захисту прав біженців необхідно забезпечити більш тісну співпрацю між міжнародними організаціями та національними органами влади, а також удосконалити законодавчу базу в Україні відповідно до міжнародних стандартів.

Підсумовуючи, варто зазначити, що захист прав людини та біженців під час збройних конфліктів вимагає комплексного підходу, який поєднує міжнародне

гуманітарне право, права людини та міжнародне право біженців. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, держави та правозахисні організації. З огляду на кількість сучасних збройних конфліктів та масштабність переселень людей, питання міжнародно-правового захисту біженців та мігрантів є невід'ємною частиною глобальної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. УВКБ ООН, Звіт про глобальні тенденції 2023. URL : <https://www.unhcr.org/ua/34573-звіт-увкб-оон-про-глобальні-тренди-сві.html>
2. Конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол 1967 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
3. Феллер Е. Роль УВКБ ООН у просуванні міжнародного права щодо біженців, 2001. URL : https://help.unhcr.org/ukraine/uk/about_unhcr_ukr/
4. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
5. Свящук А. Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності. Навчальний посібник 2018. 86 с. URL : https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/phd_2_copy.pdf
6. Закон України Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, 2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
7. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Том 1. № 84. 2024. С. 105. URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/issue/view/18356>

Ключові слова: біженці, мігранти, збройні конфлікти, права людини, захист, держава, міжнародні організації.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Мануйлова Катерина Вікторівна.

Шевель Юлія Олегівна	
МІЖНАРОДНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	166
Boiko Veronika	
THE ROLE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT (ICC) IN THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS.....	170
СЕКЦІЯ № 4. МІЖНАРОДНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО.....	176
Загребнюк Дар'я Михайлівна	
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ЗМІНА КЛІМАТУ.....	176
Степаненко Руслана Андріївна	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	180
СЕКЦІЯ № 5. МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО.....	185
Андрущенко Анна Олександрівна	
ПРОБЛЕМА НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ ТА БОРОТЬБА З НЕЮ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ.....	185
Басюк Вікторія Вікторівна	
РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РЕГУЛЮВАННІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ....	189
Белова Лідія Максимівна	
ПРАВО НА ПРИТУЛОК У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ: МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	192
Бойко Альона Сергіївна	
ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ БІЖЕНЦІВ ТА МІГРАНТІВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	196
Димура Катерина Володимирівна	
МІГРАЦІЙНА КРИЗА В ЄС: ПОШУК БАЛАНСУ МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ.....	201
Костенко Іван Віталійович	
РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БОРОТЬБІ З НЕЗАКОННОЮ МІГРАЦІЄЮ.....	205
Кругієва Катерина Анатоліївна	
ЕВОЛЮЦІЯ МІГРАЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	209
Ліфєрова Владислава Владиславівна	
ОСОБИСТИЙ ЗАКОН УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ В НІМЕЧЧИНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	212
Пугач Марина Віталіївна	